

csatlakozás igényét helyezte előtérbe. A Giovine Fiume működése felkeltette a magyar kormány figyelmét, amely 1912-ben államellenesnek nyilvánította és betiltotta, így ettől kezdve illegálisan működött tovább.²² A kormány potenciális veszélyforrásként tekintett a mozgalomra és annak követőire, így amikor 1915 májusában Olaszország hadat üzent a Monarchiának, a hatóságok elkezdtek a szervezet vezetőinek és tagjainak összegyűjtését, rendőri felügyelet alá helyezését és internálását.

3. Az internálás, mint közbiztonsági intézkedés

Az első világháború alatt a szembenálló felek a hadüzenetek pillanatában területükön tartózkodó és velük ellenséges viszonyba kerülő államok állampolgárait gyűjtőtáborokba zárták. Ez az intézkedés elsősorban azokra a férfiakra vonatkozott, akik katonai szolgálatra alkalmasak voltak. A háború alatt az internálás intézménye finomodott: létrejött a fogva tartás egy enyhébb formája, a rendőri felügyelet. Ebben az esetben a hatóság kényszerlakhelyre utasíthatta az illető külföldit, de meghagyhatta korábbi lakhelyén is azzal a kikötéssel, hogy ellenőrzésképpen meghatározott módon és időben jelentkeznie kellett a hatóságnál.

A fogva tartás súlyosabb formája a zárt internálótábor volt. Ide kerültek azok a személyek, akinek magatartása a hadviselés szempontjából, továbbá a közrendre, a közbiztonságra vagy az állam érdekeire aggályosnak minősült.²³ Az internálás az állam szempontjából veszélyesnek minősített, de bűncselekményt el nem követett személyek kényszerlakhelyre vagy táborokba zárását elrendelő és végrehajtó közigazgatási eljárás, az internált pedig bírói ítélet nélkül rendőrhatalósági felügyelet alá helyezett személy.²⁴ A gyakorlatban a zárt táboron kívül való lakhatás tilos volt azoknak, akiket kémkedés vagy államellenes izgatás gyanújával internáltak. A vonatkozó belügyminiszteri rendelet értelmében az állam érdekeinek, a közbiztonságnak és a közrendnek a hadviselés szempontjából való veszélyeztetése esetén a „problémásnak” tekintett személyeket kitiltással, rendőri felügyelet alá helyezéssel vagy őrizetbe vétellel lehetett súlytani.²⁵ Ez utóbbi alkalmazását a gyakorlatban jól mutatta éppen az Olaszország hadüzenete utáni differenciáltabban végrehajtott internálási hullám. E szerint a 18–50 év közötti férfiakra

²² Fried, 2010: 119.

²³ 10962/1915. B.M. rendelet. I. fejezet 1. §. (A rendőri felügyelet alá helyezésnek és az őrizet alá vételnek szabályozásáról). *Belügyi Közlöny*, 1915. április 18., 379–384. A háborút megelőzően és a háború alatt több rendelet született az internálás módjáról és arról, milyen okokból kell civileket internálni. Azonban az internálás kivitelezése és az internálandók körének legteljesebb kimunkálása az idézett rendeletben jelent meg.

²⁴ Szíjj, 2000: 307.

²⁵ Szikinger, 2012.

vonatkozott, továbbá azokra, akik korukra való tekintet nélkül katonai rangot viseltek az ellenséges ország hadseregében. Elviekben ez alól kivételt képeztek azok, akik már hosszabb ideje az ország területén tartózkodtak és állampolgári hűségükhöz nem fért kétség, illetve magyar állampolgárok felelősséget vállaltak értük. A hadköteles koron kívül eső, valamint a kiskorúak és nők esetében a rendőri felügyeletet helyben foganatosították, csak az „aggályos viselkedésű” személyek kerültek zárt civil táborokba.

Az Olaszország hadüzenete után táborokba hurcolt olasz állampolgárok döntő többsége évtizedek óta Magyarországon élt. Legtöbben családot alapítottak, magyar nőket feleségül, itt alapozták meg egzisztenciájukat. A tápiósülyi tábor fennállása során keletkezett és fennmaradt listák tanúsága szerint a magyarországi gazdaság több területén érhető tetten az olasz jelenlét. Ezek közül legnagyobb számban az építőiparban voltak foglalkoztatva szakmunkásként, elsősorban mint pallér, kőműves vagy más építőipari szakember. Szakmai megbecsültségüket jól mutatja, hogy amikor 1915-ben lehetővé tették a hadifoglyok és civil internáltak munkájának igénybevitelét, az irántuk való kereslet rendkívül komoly méreteket öltött.²⁶ A velük való bánásmód sokban hasonlított a brit vagy francia állampolgárokkal való bánásmódra: munkájukban vagy korábbi lakhelyükön meghagyták őket, hozzátartozóik kéréseit – amennyiben internált rokonaikhoz kívántak csatlakozni általában a hatóságok akceptálták – összességében nem zaklatta őket a hatóság.²⁷ Ez persze nem zárta ki azt, hogy a Monarchia által megszállt olasz területekről ne kerültek volna olasz állampolgárok zárt internálótáborokba a háború alatt.

Olaszország hadüzenete a Monarchiának 1915-ben, noha a magyar diplomácia számára nem volt váratlan, kiváltotta mind a diplomaták dühét, mind a közvélemény felháborodását. Ennek ellenére nem fordult elő tömeges atrocitás a Magyarországon élő, csekély számú olasz állampolgár ellen.

²⁶ A hadifoglyok és civil internáltak munkaerejének felhasználását a háború során kialakuló rendkívüli munkaerőhiány indokolta. Az erről szóló 7598/1915. H.M. eln. számú körrendeletet (A hadifoglyoknak munkára való kiadása címmel) 1915. június 11-én adták ki. *Belügyi Közöny*, 1915. június 27., 660–665.

²⁷ A munkában való meghagyásra: MNL PML, IV. 429-a. 602/1916. Gurisatti Gyula olasz állampolgár internálása, 1916. január 27. A rokonokhoz való csatlakozásra: Uo. 4206/1916. Guintini Margit susaki lakos kérvénye, 1916. augusztus 13.